

УДК 378.6:355+378.147

Н. Л. Нечипорук,

старший викладач кафедри іноземних мов

Natanechyporuk@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6770-813X

Ю. О. Супрунчук,

старший викладач кафедри іноземних мов

suprunchuk_yuliia@ukr.net

(Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова)

ORCID: 0000-0003-3600-505X

МОТИВАЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ РОЗВІДНИКІВ ЗСУ

У статті розглянуто основні аспекти мотивації військово-спеціальної мовної підготовки майбутніх розвідників ЗСУ. Визначено мотиваційні ресурси формування професійної іншомовної компетентності курсанта ВВНЗ. З'ясовано ефективні умови вивчення фахової термінології, як основи професійних навичок майбутнього спеціаліста. Обґрунтовано необхідність організації ефективного процесу навчання для вивчення фахових термінів. Окреслено алгоритм введення вузькоспеціальної термінології.

Ключові слова: військово-спеціальна мовна підготовка, професійно-орієнтована термінологія, мотиваційний ресурс, фахова комунікація, перекладацькі трансформації.

Постановка проблеми. Володіння англійською мовою – необхідна складова професійної компетенції сучасного фахівця. Потреба у висококваліфікованих спеціалістах військового профілю, які на належному рівні володіють мовою, постійно зростає. Причиною цього є визначення курсу України на інтеграцію з Європейським Союзом, поглиблення міжнародного військового співробітництва, що передбачає практичну взаємодію з різними родами військ країн-членів НАТО і загалом реформування Збройних Сил у напрямку наближення до стандартів Альянсу.

Актуальність дослідження. Високий рівень мовної компетенції потрібен військовим фахівцям, особливо у галузі національної безпеки, як для здійснення розвідувальної діяльності у політичній, військово-технічній, кібернетичній, інформаційній та інших сферах, так і з метою зміцнення надійних міжнародних відносин, з огляду на загрози, що надходять від потенційних противників.

Аналіз останніх досліджень. Іншомовна підготовка військових фахівців різних галузей була об'єктом досліджень багатьох науковців. Так, О. А. Войтюк проаналізувала особливості організації комунікативно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників, П. І. Лозинський запропонував шляхи підвищення професійної комунікативної компетентності майбутнього офіцера з метою спілкування на міжнародному рівні, О. М. Єфімова дослідила формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів.

Мета статті – висвітлити важливість та основні аспекти мотивації військово-спеціальної мовної підготовки майбутніх розвідників ЗСУ. У цьому контексті держава потребує кваліфікованих експертів з високим рівнем військово-спеціальної мовної підготовки та здатних до встановлення ділових контактів з іноземними партнерами на міжнародному рівні [1: 1].

Виклад основного матеріалу. Останнім часом з'являється якісно нова мотивація вивчення іноземної мови військовослужбовцями, що працюють у розвідувальних органах України. Це пов'язано з необхідністю виконання Збройними Силами України завдань у рамках міжнародної військової співпраці та участі в роботі органів колективної безпеки. Зокрема, без знання іноземних мов неможливим є проведення міжнародних операцій в складі сил ООН, участь в єдиній системі Європейської безпеки, спільні з військами НАТО військові навчання, обмін спеціалістами та ін. Тому досконале знання не тільки рідної мови, а й іноземної, є необхідною передумовою їх професійного і особистісного становлення [2: 1].

Однією з вимог, що ставляться перед кандидатами на службу в розвідувальні органи України, є вільне володіння (для конкретної посади), як мінімум, однією іноземною мовою. За усталеною світовою практикою функціональна структура розвідки охоплює процеси здобування (збору) розвідувальної інформації, її аналізу та підготовки аналітичних матеріалів, прогнозів і сценаріїв розвитку ситуації у сфері національної та міжнародної безпеки шляхом проведення агентурної і технічної розвідки, оперативно-технічної діяльності та інформаційно-аналітичної роботи, що безпосередньо пов'язані зі знанням англійської мови [3: 1]. Звідси випливає важливість професійної іншомовної підготовки майбутніх розвідників. Саме тому формування професійної іншомовної компетентності є актуальним для курсанта ВВНЗ.

До мотиваційних ресурсів, що сприяють вивченню англійської мови військовослужбовцями, належать:

- знання професійно-орієнтованої термінології, адже одним із поширених способів перекладу є транскодування, при якому передача звукової або графічної форми слова здійснюється засобами абетки мови перекладу: *laser*, *processor*, *virus* – лазер, процесор, вірус [4: 228];

- можливість спілкуватися з партнерами з різних національних сил, знати відповідні структури та особливості міжнародної документації в контексті міжнародного співробітництва;

- володіння англійською мовою, що дозволить військовослужбовцям спілкуватися з місцевим населенням в рамках миротворчих операцій, в яких Україна бере активну участь;

- можливість підвищити рівень знання іноземної мови для військовослужбовців, які успішно склали тести на мовних (фахових) курсах за кордоном.

На сайті Міністерства оборони України в розділі "Кадрова політика" щороку з'являється план кадрового забезпечення міжнародних програм навчання військовослужбовців та працівників Збройних Сил України у військових навчальних закладах іноземних держав. Кожен військовослужбовець може ознайомитися з цим планом та залежно від свого рівня володіння іноземною мовою подати на розгляд свою кандидатуру. Військовослужбовці отримують доплату в розмірі від 10 до 15 відсотків від посадового окладу за знання іноземної мови, підтвержене сертифікатом, за умови, якщо службова діяльність офіцера або працівника Збройних Сил потребує знання іноземної мови відповідно до переліку посад.

Оскільки знання англійської мови стало справжньою потребою для військових фахівців внаслідок зростання вимог до українського військовослужбовця, все більшого значення набуває професійно-спрямована іншомовна комунікативна компетенція працівників [5: 162]. Дуже часто засвоєння іншомовної професійної лексики відбувається паралельно з вивченням фахових дисциплін, що певною мірою полегшує не тільки розуміння, але й запам'ятовування значної кількості термінів. Це дасть змогу майбутнім фахівцям скласти систему вузькоспеціальних термінів, використовуючи власний досвід та теоретичні знання з рідної мови.

Беручи до уваги складність та багатогранність як самого поняття "термін", так і проблеми його перекладу, перед викладачем англійської мови професійного спрямування постає необхідність організації такого процесу навчання, який би створив найбільш ефективні умови для вивчення фахових термінів, адже саме термінологія стане для майбутнього спеціаліста основою його професійних навичок на рівні фахової комунікації. Тому важливо дати військовослужбовцям розуміння терміносистем професійної сфери, взаємозв'язків термінів з іншими галузями, закономірностей творення назв наукових понять, а також навчити диференціювати вживання професіоналізмів та термінів, нормативне та ненормативне терміновживання, зупиняти свій вибір на тому чи іншому еквіваленті з ряду термінів-синонімів, тобто добирати з низки дублетних форм ту, яка відповідає не тільки вимогам семантичної точності, а й стилістичної доречності.

При перекладі фахових текстів з англійської мови часто трапляється так, що один і той самий термін перекладається по різному залежно від контексту. Наприклад, термін *intelligence* у військовій сфері означає "розвідка", проте *airborne artificial intelligence* означає "бортова система штучного розуму", *guidance intelligence* – "координати цілі", *airphoto intelligence* – "дані аерофотозйомки"; і навпаки термін *розвідка* може перекладатися "*intelligence*", "*reconnaissance*", "*scouting*", "*spying*".

Військову лексику прийнято поділяти на три основні групи: військову термінологію, що позначає поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, збройними силами, способами ведення озброєної боротьби і т. ін.; військово-технічну термінологію, що охоплює науково-технічні терміни; і емоційно-зabarвлену військову лексику (сленг), представлену словами і словосполученнями, що переважно вживаються в усному розмовному мовленні англійськомовних військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних військових термінів. Адекватний переклад цієї лексики значною мірою залежить від правильного перекладу термінів, оскільки ці лексичні одиниці несуть максимальне смислове навантаження [6: 2].

Вивчення професійно-орієнтованої термінології курсантами всіх спеціальностей має носити послідовний та системний характер. Як правило, хід занять з іноземної мови організується таким чином, що засвоєння термінів відбувається у процесі роботи над фаховими текстами. Регулярність такого виду роботи забезпечує поступове оволодіння певною фаховою терміносистемою. Під час роботи над професійно-орієнтованим текстом слухачем стає ведення словників, що містять терміни певного фаху з наданим перекладом. Це надає можливість не лише систематизувати знання, але й полегшує їх засвоєння.

Для кращого засвоєння викладач, перш за все, розкриває суть поняття та будову терміна, взаємозв'язок його з іншими термінами в межах визначеної сфери вживання, можливість чи неможливість синонімічної заміни терміна. Наступне завдання – охарактеризувати основні способи та прийоми перекладу лексичних одиниць: транскодування, калькування, контекстна заміна, вибір варіантного відповідника тощо. І, нарешті, забезпечити вживання термінологічних одиниць у продуктивному мовленні.

В результаті дослідження було встановлено, що найпродуктивнішими способами перекладу англomовних фахових термінів є наступні трансформації [7: 3]:

1) Транскодування – такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу [8: 38]. Наприклад: англ. agent, attack, electro-magnetic, videoteleconference – укр. агент, атака, електро-магнітний, відео конференція.

2) Калькування – це копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу, тобто поморфемний переклад іншомовного слова. Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: англ. electromagnetic radiation spectrum – укр. діапазон електромагнітних випромінювань, англ. ground control system – укр. наземна станція управління, англ. electronic interception information – укр. відомості радіоелектронної розвідки, англ. search and rescue operation – укр. пошуково-рятувальна операція.

3) Конкретизація значення слова. Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вужчої семантики [8: 44]. Наприклад: англ. clearance – укр. допуск до таємної роботи, англ. militarydeception – укр. оперативне маскування, англ. endurance – укр. час перебування у повітрі, англ. security classification – укр. гриф таємності, англ. saturation – укр. бомбометання по площині з суцільним ураженням, англ. sustainability – укр. здатність до ведення тривалих бойових дій.

4) Генералізація. Лексична перекладацька трансформація, протилежна до конкретизації, внаслідок якої слово із вужчим значенням, що перекладається, замінюється на слово із ширшим значенням. Ця трансформація зазвичай використовується при перекладі загальнонародного та загальнонаукового (загальнотехнічного) прошарків лексики наукових і технічних текстів. Оскільки її застосування може призвести до певної втрати точності інформації, використовувати її варто обачно у тих випадках, коли вживання словникового відповідника може призвести до порушення граматичних або стилістичних норм мови перекладу [8: 46]. Наприклад: англ. radio interference suppression – укр. придушення радіоперешкод; англ. military personnel – укр. військові; англ. regulatory standard – укр. норма; англ. inflict torture on – укр. катувати; англ. military operations other than war – укр. операції невоєнного характеру; англ. destroy by fire – укр. спалити. Загалом, при перекладі з англійської мови на українську явище заміни конкретного, видового поняття більш абстрактним, родовим спостерігається набагато рідше за конкретизацію значення. Деколи цього вимагає логіка побудови думки.

5) Модуляція. Модуляція є варіюванням повідомлення, чого можна досягти, змінивши кут або точку зору. До цього способу можна вдатися, коли видно, що дослівний переклад призводить до вислову граматично правильного, але суперечить духу мови перекладу [9: 126]. Наприклад: англ. sensitiveinformation – укр. конфіденційна інформація; англ. raw data – укр. необроблені дані; англ. spot jamming – укр. прицільні перешкоди; англ. proximity fuze – укр. неконтактний детонатор; англ. critical information – укр. особливо важлива інформація.

6) Додавання слова. Додавання є лексико-граматичною трансформацією, внаслідок якої у перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення з метою правильної передачі змісту оригіналу [9: 87]. Наприклад: англ. weaponsinteroperability – укр. можливість сумісної зміни озброєння; англ. assignaltitude – укр. призначати висоту польоту; англ. availability – укр. готовність підрозділу; англ. topclearance – укр. допуск до цілком таємної роботи; англ. countersubversion – укр. боротьба з підривною діяльністю; англ. deceptionoperations – укр. операції щодо введення противника в оману; англ. electromagnetichardening – укр. захист від електромагнітного випромінювання, англ. technical intelligence – укр. розвідка технічними засобами.

7) Вилучення слова. Усунення в тексті перекладу тих тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного змісту тексту. Наприклад: англ. dissemination of false information – укр. розповсюдження дезінформації; англ. remote controlled aircraft – укр. телекерований літак; англ. air cavalry scout – укр. аеромобільний розвідник; англ. domestic intelligence – укр. контррозвідка; англ. telescopic rod antenna – укр. телескопічна антена; англ. voice amplifier – укр. мегафон; англ. arm-and-hand signal – укр. сигнал рукою; англ. combat engineer unit – укр. саперна частина; англ. landing force – укр. десант.

8) Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови. Наприклад: англ. prisonerofwar – укр. військовополонений; англ. counterespionage – укр. контррозвідка; англ. intelligenceestimate – укр. розвідувальні зведення; англ. infraredflares – укр. засоби інфрачервоної протидії. Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови може супроводжуватися (і нерідко супроводжується) частковою або повною перебудовою структури речення, що перекладається.

9) Перестановка слова (пермутація). Сутність трансформації перестановки або пермутації полягає в тому, що при перекладі лексичні елементи міняються місцями. Як правило, це явище має місце у випадку перекладу словосполучень або фраз. Наприклад: англ. communication intelligence – укр. розвідка засобами зв'язку; англ. unmanned autonomy – укр. автономний безпілотний політ; англ. propulsion and control sub-

systems– укр. підсистеми управління рухом; англ. scout bomber – укр. бомбардувальник-розвідник; англ. security assistance – укр. сприяння безпеці.

Висновки. Отже, нами зроблено спробу окреслити основні мотиваційні ресурси володіння англійською мовою майбутніх працівників ЗСУ, направлених на підвищення рівня володіння англійською мовою в міру особистих та професійних потреб, а також зазначено можливості використання професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетенції сучасних фахівців ЗСУ у їх професійній діяльності:

- при користуванні фаховою літературою з іншомовних джерел;
- при спілкуванні з іноземними фахівцями;
- під час відвідування міжнародних конференцій, семінарів, мовних (фахових) курсів за кордоном;
- під час стажування за кордоном та навчання військовослужбовців та працівників Збройних Сил України у військових навчальних закладах іноземних держав;
- під час спілкування з місцевим населенням в рамках участі у миротворчих операціях.

Крім того, слід акцентувати увагу на основних труднощах при вивченні англійської мови професійного спрямування військовослужбовців, що зводяться до формування навичок доречного й адекватного використання загальнонаукових і вузькоспеціальних термінів та використання їх у продуктивному мовленні. Ефективне засвоєння професійної лексики – це нерозривний процес засвоєння фахової лексики як рідною, так й іноземною мовами, який має послідовний і системний характер. Регулярна робота над текстом професійного спрямування забезпечує оволодіння базовою терміносистемою певної галузі.

Враховуючи специфіку даної категорії слів, майбутньому спеціалісту необхідно бути добре обізнаним не тільки з фаховим матеріалом, але й з основними методами та закономірностями перекладу термінів, які включають такі перекладацькі трансформації, що є характерними в процесі перекладу українською мовою, а саме: транскодування; калькування; конкретизація; генералізація; модуляція; додавання слова; вилучення слова; перестановка (пермутація); заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Канова Л. П. Основні форми та методи навчання курсантів іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Л. П. Канова. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/5269/1/vip_57_32.pdf.
2. Єфімова О. М. Удосконалення системи мовної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів [Електронний ресурс] / О. М. Єфімова. – Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1182>.
3. Офіційний сайт Служби зовнішньої розвідки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://szru.gov.ua>.
4. Щерба Д. В. Особливості впорядкування та перекладу термінології вербалізованих терміно-концептів (на прикладі терміноконцепту "Комп'ютерна безпека") / Д. В. Щерба // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2015. – Вип. 2. – С. 227–231. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2015_2_47.
5. Король С. В. Вивчення іноземної мови як умова формування професійної компетентності сучасного фахівця / С. В. Король // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 11. – С. 161–165. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_31.
6. Ковтун О. В. Відтворення англомовної військової лексики українською мовою (на матеріалі документів НАТО) / О. В. Ковтун. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.
7. Вороніна Г. Р. Шляхи ефективного вивчення професійно-орієнтованої термінології студентами технічних спеціальностей [Електронний ресурс] / Г. Р. Вороніна. – Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1135>.
8. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
9. Переклад англомовної громадсько-політичної літератури. Міжнародні конвенції в галузі прав людини : [навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти] / [Черноватий Л. М., Карабан В. І. та ін.]. – Вінниця : Поділля-2000, 2003. – 212 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kanova L. P. Osnovni formy ta metody navchannia kursantiv inozemnoi movy u vyshchomu viys'kovomu navchal'nomu zakladi [Basic Forms and Methods of Teaching Military Students Foreign Language in the Higher Military Educational Establishment] [Elektronnyy resurs] / L. P. Kanova. – Rezhym dostupu : http://eprints.zu.edu.ua/5269/1/vip_57_32.pdf.
2. Yefimova O. M. Udoskonalennia systemymovnoi pidhotovky kursantiv vyshchychk viys'kovykh navchal'nykh zakladiv [Improvement of Language Training System of Military Students of Higher Military Educational Establishments] [Elektronnyi resurs] / O. M. Yefimova. – Rezhym dostupu : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1182>.
3. Ofitsiyni sait Sluzhby zovnishnioi rozvidky Ukrainy [Official Site of External Intelligence Service of Ukraine] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://szru.gov.ua>.
4. Shcherba D. V. Osoblyvosti vporiadkuvannia ta perekladu terminolohii verbalizovanykh terminokontseptiv (na prykladi terminokontseptu "Kompiuterna bezpeka") [Peculiarities of Organization and Translation of Terminology

- of Verbalized Terminological Concepts (on the Basis of the Terminological Concept "Computer Security") / D. V. Shcherba // Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal]. – 2015. – Vyp. 2. – S. 227–231. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2015_2_47.
5. Korol S. V. Vychennia inozemnoi movy yak umova formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho fakhivtsia [Study of English as Condition of Shaping Professional Competence of Modern Specialist] / S. V. Korol // Pedagogichna osvita : teoriia i praktyka [Pedagogical Education : Theory and Practice]. – 2012. – Vyp. 11. – S. 161–165. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_31.
 6. Kovtun O. V. Vidtvorennia anhlomovnoi viys'kovoï leksyky ukrayins'koiu movoiu (na materialii dokumentiv NATO) [Rendering Military English into Ukrainian (on the Basis the NATO Publications)] / Kovtun O. V. – Rezhym dostupu : irbis-nbuv.gov.ua.
 7. Voronina H. R. Shliakhy efektyvnoho vyvchennia profesiino-orientovanoi terminolohii studentamy tekhnichnykh spetsial'nostei [The Effective Methods of Learning ESP Terminology by the Students of Technical Specialities] [Elektronnyy resurs] / H. R. Voronina. – Rezhym dostupu : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1135>.
 8. Karaban V. I. Pereklad anhlis'koi naukovoi i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy [The Translation of Scientific and Technical English Texts. Grammar Difficulties, Lexical, Terminological and Genre and Stylistic Issues] / V. I. Karaban. – Vinnytsia : Nova knyha, 2004. – 576 s.
 9. Pereklad anhlomovnoi hromads'ko-politychnoi literatury. Mizhnarodni konventsii v haluzi prav liudyny : [navchal'nyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh zakladiv osvity] [The Translation of Social and Political English Texts. International Conventions on Human Rights] / [Chernovaty L. M., Karaban V. I. ta in.]. – Vinnytsia : Podillia-2000, 2003. – 212 s.

Нечипорук Н. Л., Супрунчук Ю. О. Мотивация как основа формирования профессиональной языковой компетенции будущих разведчиков ВСУ.

В статье рассмотрены основные аспекты мотивации военно-специальной языковой подготовки будущих разведчиков ВСУ. Обоснованы мотивационные ресурсы формирования профессиональной иноязычной компетентности курсанта ВВУЗ. Определены эффективные условия изучения профессиональной терминологии, как основы профессиональных навыков будущего специалиста.

Обоснована необходимость организации эффективного процесса обучения для изучения профессиональных терминов. Обозначен алгоритм введения узкоспециальной терминологии.

Ключевые слова: *военно-специальная языковая подготовка, профессионально-ориентированная терминология, мотивационный ресурс, профессиональная коммуникация, переводческие трансформации.*

Nechyporuk N. L., Suprunchuk Yu. O. Motivation as the Basis for the Professional Language Competence Formation for Future Intelligence Officers of the Armed Forces of Ukraine.

The paper highlights the main motivation aspects of military highly specialized language training of future intelligence officers of Ukrainian Armed Forces. The motivation resources for forming the professional foreign language competence of military students of higher military educational establishments are determined. The effective conditions for studying professional terminology as the basis for the skills of a future expert are specified. The necessity of organizing an effective training process of studying professional terms is substantiated with the aim of creating the most effective conditions for learning professional terms for terminology, the latter being the basis of professional communication. The algorithm for introducing highly specialized terminology is outlined in order to better comprehend and reveal the essence of the concept and structure of the terms. The emphasis is laid on the technique of introducing highly specialized terminology. Thus the process of foreign language classes organization makes it possible to master professional texts in the original. The authors maintain that main methods of rendering contemporary English military vocabulary (single- and multi-component terminology, abbreviations and shortenings, set terminological units, neologisms) into Ukrainian are as follows: lexical equivalent translation, transformation translation borrowing (transcription / transliteration), descriptive translation, loan translation and others. The difficulties in rendering military vocabulary of the NATO publications are related to the pragmatic aspects of translation.

Key words: *military highly specialized language training, professionally oriented terminology, motivation resource, professional communication, translation transformations.*